

TURINYS

Padėka	7
Steveno H. Newtono pratarmė	9
1 SKYRIUS. Įsiveržimas į Sovietų Sąjungą	15
2 SKYRIUS. Raseiniai	32
3 SKYRIUS. Rusijos sienos link	59
4 SKYRIUS. Prie Leningrado vartų	72
5 SKYRIUS. Maskva	117
6 SKYRIUS. Žiemos karas	132
7 SKYRIUS. Prie Stalingrado	179
8 SKYRIUS. Charkovas ir Kurskas	233
9 SKYRIUS. Belgorodas ir Charkovas	262
10 SKYRIUS. Kautynės dėl Ukrainos	298
11 SKYRIUS. Kautynės dėl Lvovo	326
12 SKYRIUS. Rytų Prūsija	347
13 SKYRIUS. Pomeranija	378
14 SKYRIUS. Kareivio apmąstymai	406
Priedas	414

2 skyrius

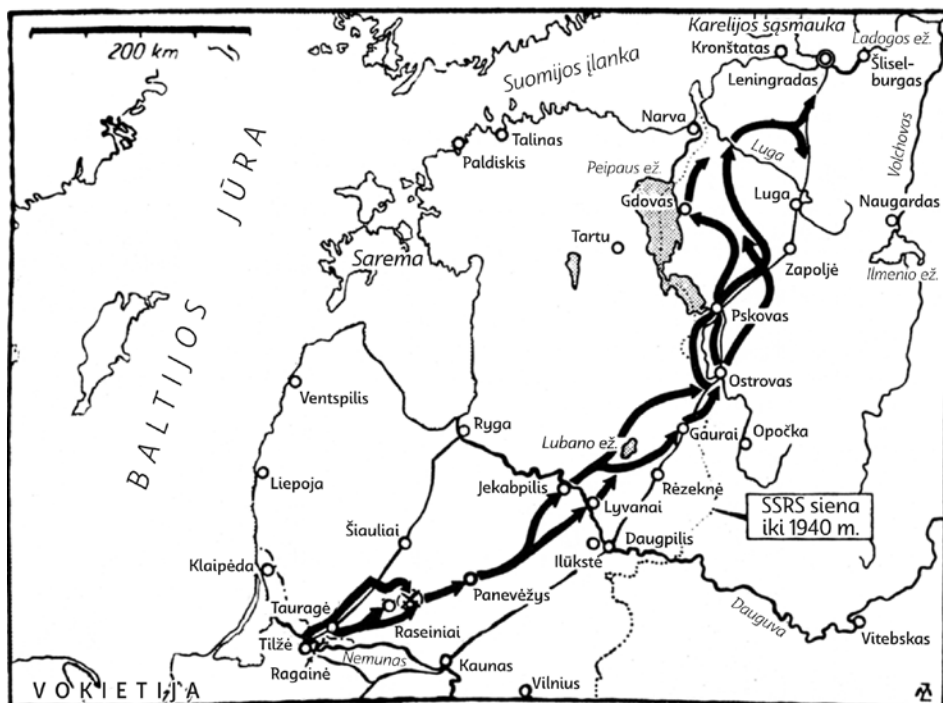
RASEINIAI

Kampanijos pradžia

Artilerinis rengimas prasidėjo 1941 metų birželio 22-ąją 3.05 val., ir netrukus ryšių lėktuvas „Storch“, kuris buvo naudojamas kaip žvalgybinis, pranešė, kad mediniai kulkosvaidžių bokšteliai Šilinės pakraščiuose sunaikinti. Tada 6-oji tankų divizija peržengė sieną į pietus nuo Tauragės. Kovinė grupė „Von Seckendorff“ įsiveržė į Šilinės kaimą ir gana greit atkovojo kelią į Kangalius, nors ryčiau šio miško dvi rusų kuopos itin atkakliai priešinosi. Mūsų pėstininkai nuslopinti paskutinį židinį įstengė tik 16.00 val., po sunkaus mūšio miške.

Kovinė grupė „Raus“, nepaisydama šios klūties, ėmė žygiuoti priekin. Kaip tik ji dirigavo divizijos puolimui tomis ryto valandomis. Tiltas per Šešuvies upę Kangaliuose atiteko mums, greit sumušėme atskiras priešų grupes, besipriešinančias atviroje vietovėje aplink Meškus. Tikėjomės rusų kontratakos iš Šešuvies šiaurinio kranto, tačiau taip nenutiko. Mano priešakiniai padaliniai iki vakaro pasiekė Eržvilką.

Sudėtingoje vietovėje gerokai sulėtėjo divizijos judėjimas, ypač sunkumų turėjo kairiajame sparne veikianti kovinė grupė „Von Seckendorff“, kuri puolė per Kuisius. Iki sutemų mūsų padaliniai buvo išsisklaidę išilgai Šilinės–Meškų–Gaurės–Eržvilko kelio. Tačiau per naktį piečiau esantys rusai nebuvo aktyvūs. Generolas Franzas Landgrafas perkėlė divizijos štabą į Meškus.

XLI tankų korpuso, kuriam priklausė ir 6-oji tankų divizija, žygis link Leningrado.

Pasala prie Paišlynio

Karo antrąją dieną abi kovinės grupės, jau nužygiavusios nemažą atstumą nuo sienos, toliau veržliai traukė priekin, siekdamos sutrukdyti priešui užimti pozicijas išilgai Raseinių kalvų. Stengėmės kaip galima greičiau pasiekti svarbų Dubysos rajoną. 6-oji tankų divizija gavo įsakymą užimti Raseinių miestą, o tada divizija turėjo pulti į rytus ir užimti du automobilių tiltus per Dubysą Betygaloje ir Kybartėliuose. Žygiuodami Raseinių kryptimi pastebėjome, kad rusų pėstininkai, kuriuos išvakarėse aplenkėme, nežinia kur tiesiog pranyko.

Mūsų kariuomenė traukė visais keliais ir plentais didžiausiu greičiu. Tankai ir artilerija judėjo priekyje, kad nušluotų visus, kurie mėgins priešintis. Bet štai toli priekyje, pačiame horizonte, pasirodė dulkių debesys. „Pagaliau tai priešas“, – pamane daugelis, ir kolonos kiek stabtelėjo. Iki to meto į mus niekas nešaudė. Vokiečių naikintuvai veltui sukiojosi ore:

Operacijos „Barbarossa“ pradžia. Vokiečių kariai prie užimto Kybartų pasienio posto. 1941 m. birželio 22 d.

nė vienas sovietų lėktuvas nerizikavo pakilti jų pasitikti. Grožėjomės puikiu kraštovaizdžiu, kurį apšvietė besileidžiančios saulės spinduliai. Niekas nenorėjo patikėti, kad tęsiasi antra ypač didelio karo diena. 6-osios tankų divizijos puolimas labiausiai priminė spartųjį žygį per taikos meto manevrus.

Netikėtai atskriejo įnirtingas kanonados dundesys. Per horizontą uždengusius dulkių debesis buvo matyti į orą pakylantys juodi žemės fontanai. Sutratėjo kulkosvaidžiai, ir šis garsas papildė artilerijos griaudėjimą. Dulkėmis apnešti *landseriai* [pėstininkai] spėjo, kas vyksta fronte. Kolonos vadai jau žinojo atsakymą. Daug anksčiau mūsų priešakiniai padaliniai (kaip tik jie kėlė tuos dulkių debesis) pranešė per radiją, kad didelės rusų pajėgos užėmė kalvas į pietus nuo Raseinių. Šie priešo daliniai puolančiai kovinei grupei „Von Seckendorff“ pastojų kelią ir dengė miestą geležine siena.

Iš tolo mūsų kareiviai galėjo matyti bažnyčios bokšto viršūnę – patį aukščiausią tašką mieste. Visi daliniai puolė toliau be svyravimų ir trikdžių, nes turėjo paremti avangardus. Priešą reikėjo palaužti kaip galima greičiau. Todėl avangardai atakavo rusus nė nestebtelėję, bet buvo pernelyg silpni įveikti priešą. Majoro Linbrunno 57-asis žvalgybos batalionas, kuris buvo pavaldus 6-ojo motociklininkų bataliono vadui majorui Schliekmannui, greit patikslino situaciją. Netrukus kovinės grupės „Von Seckendorff“ pagrindinės pajėgos, puolančios priekyje kovinės grupės „Raus“, stojo į mūšį. 114-asis motorizuotasis pulkas ir jam priskirtas tankų batalionas pradėjo ataką per mūsų sviedinių išartą lauką.

Po atkaklaus mūšio pulkininko von Seckendorffo pajėgos užėmė pirmąją kalvyną, tačiau pagrindinė rusų gynybos linija buvo priešinguose šlaituose, todėl priešas nesirengė svarbiausios pozicijos atiduoti be kovos. Mūšis dėl šios pozicijos truko ilgiau kaip dvi valandas daugiausia todėl, kad atakuojantiesiems smarkiai trukdė atvira vietovė. Be to, mūsų artilerija neturėjo pakankamai sviedinių, o tankams teko skverbtis per pelkes ir krūmynus, kad pasiektų priešų sparną ir užnugarį.

Mūšiui užtrukus, mano grupės užduotis tapo dar sunkesnė. Iš pradžių žygiavome tuo pačiu keliu kaip ir kovinė grupė „Von Seckendorff“, bet Eržvilke, norėdami pasiekti Raseinius trumpesniu maršrutu, pasukome į kitą kelią. Mes būtinai turėjome ten atsirasti pirmi, kad užimtume miestą vienu metu surengtu smūgiu iš dviejų pusių. Paskutinę kelio atkarpą įveikėme siauru pelkėtu taku išilgai Šlynos upelio. Miškinga vietovė ribojosi matomumą. Į rytus nuo Paišlynio vietovė pasikeitė, virto atviru,

Netoli Raseinių sunaikinta vokiška prieštankinė patranka PAK-35/36.

vaismedžiais apaugusiu lauku. Iki tol kovinė grupė „Raus“ nesusidūrė su priešo atoveikiu, bet kai tik priešakinė kuopa pateko į atvirą vietą, tuoj iš kairiojo sparno buvo apšaudyta iš šautuvų bei kulkosvaidžių. Pirmąja šios pasalos auka tapo kuopos vadas, kuris važiovo kolonos priekyje. Jis gavo kulka į galvą anksčiau, nei spėjo atverti burną ir duoti įsakymą. Rusų snajperis šaudė iš mažesnio nei 100 metrų atstumo. Tačiau kuopa, net netekusi vado, neprarado drausmės. Kareiviai žaibiškai išsoko iš mašinų ir ėmė atsišaudyti. Tankai greit pasisuko ir pradėjo apšaudyti sąžalyną, kuriame galėjo slėptis priešas. Deja, į priešakinį tanką netrukus buvo pataikyta iš prieštankinio pabūklo, ir jis sustojo. Netrukus po šio įvykio dvi avangardo kuopos įžengė į sąžalyną ir atakavo rusus iš sparno bei užnugario, naudodamos šaulių ginklus. Atrodė, priešas pasmerktas žūti, bet atakuojanti kariuomenė įstrigo tankiame krūmyne ir neištengė sutrukdyti rusams pasitraukti į šiaurę.

Nors priešas ten turėjo tik vieną kuopą prieš tris vokiečių kuopas, jo kariai spėjo atsitolinti. Be to, rusai veikė iš priedangų, tad jų nuostoliai

buvo nedideli. Mes paėmėme šiokių tokių ginklų, įskaitant 37 mm vokiečių gamybos prieštankinę patranką. Sprendžiant iš visko, ji ir apgadino mūsų tanką šūviu iš 50 metrų atstumo. Patrankos skyrius, regis, žuvo nuo kitų tankų ugnies, kai mėgino pabėgti.

Problemos, kurių kilo mūsų priešakiniais daliniams, patekusiems į pasalą atviroje vietovėje, iš pradžių atrodė labai rimtos, bet nuostoliai nedideli. Keletas mūsų kareivių buvo sužeisti, netekome gabaus kuopos vado. Sporadinė ugnis iš sąžalyno nepadarė mums nuostolių, nors kulkos ir švilpavo tiesiog virš galvų. Visos mūsų nelaimės buvo dėl snaiperių, kurie slėpėsi vaismedžių viršūnėse ir šaudė beveik tiesiu taikymu. Šie snaiperiai liko savo vietose, net kai pagrindinės pajėgos atsitraukė, ieškodami dėmesio vertų aukų, pirmiausia – karininkų. Kai kurie rusai liko ramiai tūnoti, kai mūsų tankai sustojo tiesiog jiems po kojų, ir šaudė pro lapiją.

Kol snaiperiai šaudė mūsų įkarštyje, liko nepastebėti. Tačiau šaudė ir toliau, kai kovos triukšmas liovėsi. Tai leido mums aptikti jų priedangas, ir pasalūnus naikiname kulkosvaidžių ugnimi. Paskutiniai iš jų mėgino pabėgti, bet buvo pastebėti atviroje vietovėje ir, nespėję pasiekti miško, pakloti papliūpomis iš artimiausio kulkosvaidžio. Snaiperiai miške, sulię į medžius, mūsų kareiviams nebuvo kažkas neįprasta, bet čia pirmą kartą pamatėme juos tiesiog lauke augančiuose vaismedžiuose. Tai visiškai netikėta. Jie buvo pasmerkti, bet vis tiek vykdė užduotį. Snaiperiai šaudė, nors tai kainavo jiems gyvybę. Toks pasirengimas mirti mums buvo visiška naujiena, pirmą kartą su šiuo reiškiniu susidūrėme mūsų prie Pailšnio.

Neabejotinai rusai specialiai naudojo pasalų taktiką, siekdami sulėtinti stiprios kovinės grupės „Raus“ judėjimą, nes tai, kad atsiradome prie Raseinių, buvo grėsmė ne tik miestui, bet ir stipriai grupuotei, ginančiai kalvų virtinę pietuose. Sovietų vadas labai sumaniai pasirinko pasalos vietą. Ji visai greta maršruto, kuriuo žygiavome, ir iš ten tūnantieji pasaloje galėjo apšaudyti mūsų sparną.

Rusai, sutupdę snaiperius į vaismedžius, pasiekė, kad iš anksto jų neaptiktume. Snaiperiai sukliudė greit apriesti priešą pajėgas, ir jos po atakos tuoj pasitraukė. Ypač įžvalgas buvo sprendimas snaiperių šūviais naikinti mūsų karininkus. Vadas ir jo santykinai silpnas būrys galėjo didžiuotis tokiu pasalos laimėjimu. Jie privertė mūsų padalinius nutraukti žygį, teko sugaišti daugiau kaip pusvalandį, taip pat tie snaiperiai padarė mums tam tikrų nuostolių.

Kita vertus, kovinė grupė „Raus“, atsižvelgdama į ties Raseiniais susidariusią situaciją, elgėsi teisingai: iki paskutinės akimirkos važiavo automobiliais, kad kuo greičiau įžengtų į miestą. Mes sąmoningai rizikavome patekti į pasalą. Lipti iš mašinų ir gaišti laiką, persekiojant miške pasklidusius priešų padalinius ar atskirus kareivius, būtų neleistina prabanga. Tai galėjo mus smarkiai sutrukdyti, ir pasiekti rezultatai nebūtų verti sugaišto laiko. Mes praradome laiko kovodami su pasala, bet šis trukdis netapo lemiamas. Priešakiniai padaliniai pasiekė pradinį pajėgų sutelkimo rajoną ketinant atakuoti Raseinius, kaip ir buvo numatyta. Netrukus prie jų priartėjo mūsų pagrindinės pajėgos.

Tokioje pasaloje galėjome netekti iškart kelių karininkų. Bet šį pavojų pašalino kruopštus karininkų treniravimas ir griežčiausias įsakymas nesirinkti į grupes. Kaip paprastai, mūsų karininkai stengėsi būti pirmosiose eilėse, kad geriau orientuotųsi greit kintančiomis kovos aplinkybėmis ir iškart duotų reikalingus įsakymus savo kareiviams. Visi jie vyko, kaip ir žuvęs karininkas, kolonų priešakyje, bet greit išskleisdavo savo kariuomenę, kad ji nesudarytų pastebimo taikinio.

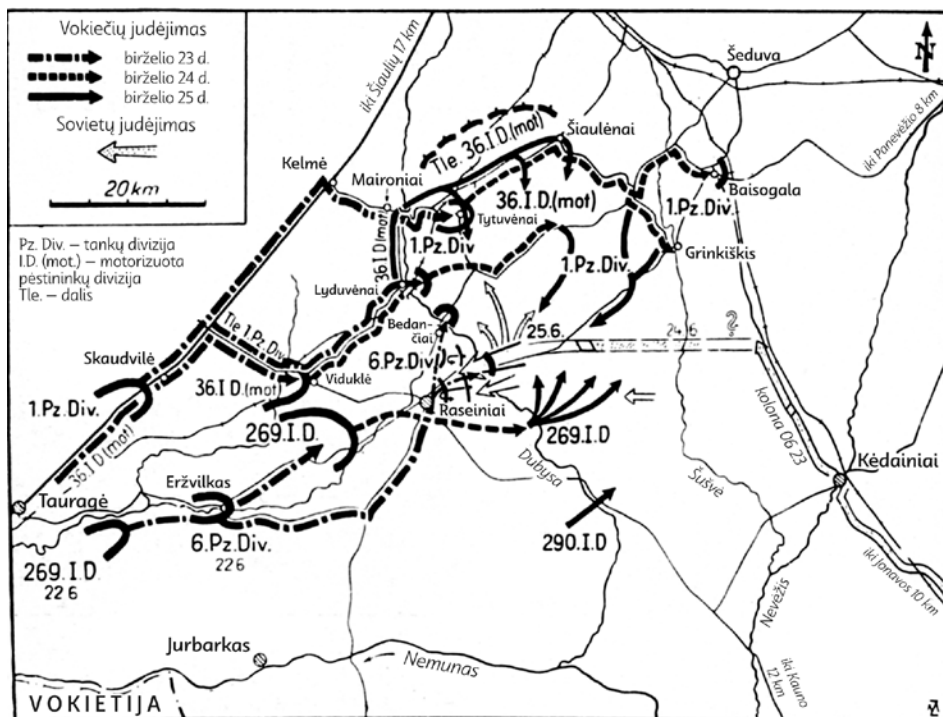
Į pasalą prie Paišlynio pateko tik nedidelis padalinys, ir tai mūsų kareivių pastebimai nesutrikdė. Visi matė tik Raseinius, išsidėsčiusius ant kalvų, nutviekstus saulės šviesos, iškilusius virš vietovės, panašius į grėmingą pilį. Rusai apsisakė lygumoje priešais miestą ir rengėsi sustabdyti veržliai riedančius mūsų tankus. 114-asis motorizuotasis pulkas traukė paskui tankus antrajame ešeline. Pulkininko Gründherro 76-ojo tankų artilerijos pulko baterijos jau pradėjo apšaudyti priešų pozicijas, kurias aptiko mūsų žvalgai. Jie taip pat stengėsi sutrukdyti rusų rezervams pasiekti gynybos liniją.

Tuo metu kovinė grupė „Von Seckendorff“ įnirtingai kovėsi kalvose piečiau miesto ir rengėsi lemiamam smūgiui. Jos tankai pralaužė rusų pozicijas ir susijungė su kovinės grupės „Raus“ tankais prie Raseinių. Netrukus po šio įvykio mūsų grupės bendromis pastangomis atkovojo miestą ir gretimas kalvas. Priešas po visų 6-osios tankų divizijos pajėgų atakos greit liovėsi kautis. Kai kurie ryžtingi batalionai toliau stengėsi atremti kovinės grupės „Raus“ spaudimą, kai veržėmės prie tilto keliu į Šiluvą. Mūsų tankai pervaziavo per jų rikiuotę, o kai pėstininkai išsisklaidė, pradėjo naikinti atskirus priešinimosi židinius. Jiems nuslopinti reikėjo nedaug laiko.

Iki ankstyvo ryto abi kovinės grupės jau įvykdė dienas numatytą užduotį: užėmėme abu tiltus per Dubysą, susidurdami tik su nedideliu

Sovietų tankai T-26, sunaikinti viename iš Lietuvos miestų. 1941 m. birželis.
Courtesy Army Art Collection, US Army Center of Military History.

Mūšis prie Raseinių. 1941 m. birželio 23–25 d.

priešinimusi. Šie tiltai buvo už Raseinių pakraščio, 50 metrų žemiau lygumos. Mūsų tankai pirmieji pervažiavo senoviniu tiltu ir atkovojo vietovę aplink Kybartėlius. Paskui aš pasiunčiau 4-ojo motorizuotojo pulko padalinius per šiaurinį tiltą užimti placdarmą aplinkinėse kalvose. Pėstininkus turėjo remti keletas tankų, kurie liko kaip rezervas upės rytiniame krante. Po poros valandų pulkininkas von Seckendorffas nušlavė rusų ariergardus, ir jo 6-asis motociklininkų batalionas užėmė Dubysos rytinį krantą ir Betygalą. 6-oji tankų divizija, nužygiavusi 55 kilometrus ir kelias valandas kovojusi, užėmė visas numatytas linijas ir jose įsitvirtino. Vakaro žara užliejo horizontą raudona šviesa, sutemos tirštėjo, ir dieną viešpatavęs triukšmas pamažu tilo. Atriedėjo lauko virtuvės, ir visi kareiviai, nestovintys sargyboje, susibūrė aplink jas, tikrai nusipelnę pasimėgauti karštu maistu. Sėkminga diena baigėsi nepaprastai maloniai.

Karininkai aptarinėjo mūšio vyksmą ir rengėsi kitos dienos rytui. Bet mes taip pat prisiminėme rusų veiksmus ir nustebome, kad prieš pėstininkus, kuriuos sutikome išvakarėse piečiau Tauragės ir taip lengvai

aplenkėme, palikome toli už savęs, įstengė per 24 valandas nužygiuoti 75 kilometrus ir vėl mus pasitikti. Šie Raudonosios armijos kareiviai ne tik pajėgė atlikti varginamą spartųjį žygį be normalių kelių, bet dar spėjo parengti gynybos pozicijas ir kelias valandas mums atkakliai priešinosi negaudami jokio poilsio. Šis faktas suteikė mūsų pergalei ypatingo svorio, nes vokiečiai susidūrė su priešo, kuris galėjo atsitraukti, bet nenorėjo pripažinti pralaimėjimo, atkakliu atoveikiu. Kitą dieną kaip tik paaiškėjo, kad išvada teisinga. Nakčiai mūsų kariuomenė išplėtė bei įtvirtino abu placdarmus ir rengėsi pulti toliau.

Naujos divizijos pajėgos gerokai vėlavo atvykti. Mat 269-oji pėstininkų divizija, kurią XLI tankų korpusas nuo Ežvilko buvo pasiuntęs į šiaurę, perkirto 6-osios tankų divizijos maršrutą. Tuo metu Liuftvafės žvalgybos lėktuvai aptiko dideles sovietų tankų pajėgas (apie 200 mašinų), kurios traukė iš Jonavos–Kėdainių rajono. Jos judėjo į vakarus, Krakių link. Šio manevro tikslas galėjo būti tik smūgis 6-osios tankų divizijos priešakiniam daliniams, kurie žygiavo toliau svarbaus Šiaulių miesto kryptimi, nes rusai dar nežinojo apie XLI tankų korpuso sėkmingą ataką pietuose. Pagal gautus pranešimus atliekant tuos pačius žvalgybos skrydžius, vyko

Ant medinio tilto įstrigęs Pz IV. 1941 m. birželis, Lietuva.

Generolas majoras F. Landgrafas 11-ojo tankų pulko vadavietėje prie Dubysos.

bendras sovietų kariuomenės atitraukimas iš pasienio rajonų į šiaurės rytus, todėl buvo galima manyti, kad pastebėti rusų tankai turėjo užduotį sustabdyti XLI tankų korpuso puolimą ir užtikrinti laisvą priešo pagrindinių pajėgų pasitraukimą. Divizijos štabas nuolat gaudavo informacijos iš karinės žvalgybos, ir mums tapo aišku, kad rusų tankai juda gana sparčiai. Iki birželio 24-osios ryto įsitikinome, kad prieš tankų daliniai, kurie patraukė į Krakes, persiskyrė į dvi kolonas: viena nuvažiavo Kybartėlių, kita – Betygalos link.

Generolas Landgrafas pamėgino kaip galima greičiau permesti pastiprinimų iš divizijos pagrindinių pajėgų prie Raseinių pagelbėti dviem priešakinėms grupėms, siekiančioms sutrukdyti rusams forsuoti Dubysą. Bet šio plano realizuoti nepavyko dėl nesibaigiančios grūsties prie Eržvilko, kur 6-ajai tankų divizijai žygiuoti trukdė jau ne vien 269-osios pėstininkų divizijos daliniai, bet ir ten atvykę 1-osios tankų divizijos daliniai. Tai reiškė, kad su pulkininku Seckendorffu negalime tikėtis, jog atvyks pastiprinimas. Be to, mums patiems reikėjo saugoti savo kariuomenės sparnus. Generolui Landgrafui ypač kėlė susirūpinimą dešinysis sparnas puolant Betygalos kryptimi, kai turėjo dalyvauti 269-oji pėstininkų divizija. Ji įstrigo į šiaurės rytus nuo Eržvilko, o 1-oji tankų divizija, iš visko

sprendžiant, puolė Kelmės kryptimi. Išėjo taip, kad 6-osios divizijos priešakiniais daliniais teko vieniems atremti smarkią priešų ataką.

Deja, divizijos štabas neįstengė kovinėms grupėms laiku pranešti apie susidarančią situaciją. Todėl kai atėjo diena, aš negavau įsakymo toliau pulti, nors žinojau, kad jis gali būti gautas bet kurią akimirką. Man reikėjo tik paspausti mygtuką, kad karo mašina per kelias minutes imtų veikti visa sparta. Manėme, jog kaip tik mūsų vyriausioji vadovybė sužinojo apie rusų ketinimus, dėl ko mūsų pačių planai nuėjo perniek.

Pirmoji rusų sunkiųjų tankų ataka

Kai tik pirmieji saulės spinduliai nudažė dangaus skliautą, netikėtai iš pietų atsklido artilerijos pabūklų šūvių garsai. Šaudymo intensyvumas didėjo, viena salvė po kitos užgriuvo pietinį placdarmą, kurį gynė kovinė grupė „Von Seckendorff“. Net namai Raseiniuose drebėjo nuo sproginimų, bjauriai birbė langų stiklai. Ugnies tankis liudijo, kad rusai rengia didelį pajėgų ataką. Deja, vietovė ryčiau Raseinių visiškai lygi, todėl mūsų stebėtojai negalėjo išvelgti, kas vyksta gretimame placdarme už 6 kilometrų. Tačiau netrukus išgirdome, kad von Seckendorffą remiančios baterijos taip pat ėmė šaudyti rusų pusėn. Ši kanonada nutilo maždaug po 20 minučių, paskui su nauja jėga ėmė griaudėti sunkieji pabūklai ir tratėti kulkosvaidžiai. Prityrusiam veteranui tankistui iškart paaiškėjo, kad prasidėjo tankų mūšis.

Mūšio garsai pamažu slinko į vakarus, o tai buvo blogas požymis. Mes užklausėme divizijos štabą, o iš ten buvo patvirtinta, kad kovinė grupė „Von Seckendorff“ patyrė itin smarkią ataką. Vėliau sužinojome, kad prieš mūsų kariuomenę pietiniame placdarme buvo išskleista sovietų 3-iojo mechanizuotojo korpuso 2-oji tankų divizija. Jos tikslas – užimti Raseinius ir išmušti 6-ąją tankų diviziją iš pakilumos. Todėl pulkininkas Seckendorffas ir jo kareiviai pateko į labai pavojingą situaciją, be to, ne dėl priešų pranašumo kariuomenės dydžiu, o dėl visiškai netikėtai pasirodžiusių milžiniško dydžio tankų, prieš kuriuos buvo bejėgiai ir vokiečių tankai, ir prieštankiniai pabūklai. Tie tankai – tai rusų sunkiasvorės mašinos KV-1. Šis šarvuotasis monstras buvo pats pavojingiausias rusų sunkusis tankas vos ne iki pačios karo pabaigos.*

* KV-1 buvo gaminamas 1939–1943 metais. Jį pakeitė sunkusis tankas JS (Josifas Stalinas) – red. pastaba.